

Öğretmen Adaylarının Kök Değerlere İlişkin Görüşleri

Nadire Emel AKHAN^{1*}, Enes SUBAŞI² & Fatma Beyza AÇIL³

Gönderilme Tarihi: 26 Temmuz 2020 Kabul Tarihi: 16 Aralık 2020

Öz:

Öğretim programlarının en önemli ayaklarından birini değerler oluşturur. Bu değerler içerisinde 2018 öğretim programlarında kök değerler ön plana çıkmıştır. Kök değerler (adalet, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, dostluk, dürüstlük, öz denetim, yardımseverlik ve vatanseverlik) kazandırılması hedeflenen değerler arasında öncelikli öneme sahip olan ve diğer disiplinlerle ortak olarak kazandırılması hedeflenen temel değerlerdir. Bu sebeple mesleğe başladıklarında kök değerlerin öğreticisi olarak öğretmen adaylarının bu kök değerlere yönelik görüşlerini belirlemek oldukça önemlidir. İşte bu çalışmada, farklı bölümlerin son sınıfında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile hazırlanan bu çalışmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan "Sosyal Bilgiler Eğitimi (10), Okul Öncesi Eğitimi (10), Sınıf Eğitimi (10), Fen Bilgisi Eğitimi (10), Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Eğitimi (10), Türkçe Eğitimi (10) ve Matematik Eğitimi (5)" programlarındaki son sınıf toplam 65 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme soruları çerçevesinde çalışma grubundaki öğretmen adayları ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarını genel olarak değerlendirdiğimizde, öğretmen adaylarının kök değerler hakkında bilgi sahibi olduğu, değer eğitiminin önemine vurgu yaptığı, değer öğretimi esnasında kalıcı ve etkili öğretim için farklı yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını ifade ettiği ve öğretmenlik lisans programına değerlerle ilişkili eklenen dersin fayda sağlayacağı yönünde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kök değerler, öğretmen adayları, eğitim.

Abstract:

Values constitute one of the most important pillars of educational programs. Of these values, root values gained prominence in the 2018 education programs. Root values (justice, patience, respect, love, responsibility, friendship, honesty, self-control, benevolence and patriotism) are the basic values that are of primary importance and aimed to be provided to students in common with other disciplines. Therefore, it is very important to determine the opinions of preservice teachers about these root values as the teachers of the root values when they start their profession. In this study, it was tried to determine the opinions of pre-service teachers, who were studying in the last year of different departments, about the root values. The sample of this study, which was prepared with the qualitative research method, consisted of 65 preservice teachers in total attending the "Social Studies Education (10), Preschool Education (10), Classroom Education (10) and Science Education (10), Psychological Counseling and Guidance Education (10), Turkish Education (10) and Mathematics Education (5)"

¹Akdeniz Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0003-3628-8571

²Akdeniz Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0001-6882-1735

³Akdeniz Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0003-3095-3622

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author): neakhan@akdeniz.edu.tr

programs in the first semester of the 2019-2020 academic year at the education faculty of a state university." Interviews were made with the pre-service teachers in the sample within the framework of the interview questions prepared by the researchers. When the results of the research were evaluated in general, it was concluded that the preservice teachers had knowledge of the root values, emphasized the importance of value education, suggested that different methods and techniques be used for permanent and effective teaching during value teaching, and stated that the/a course added to the teaching undergraduate program concerning values education would be beneficial.

Keywords: Root values, preservice teachers, education.

GİRİŞ

Eğitimin temel hedeflerinden biri geleceğimizin teminatı olan öğrencilere etkin ve sorumlu vatandaş olmayı öğretmektir. Her şeyden önce öğrencilerin etkin ve sorumlu vatandaş olmaları için kendi kültürel değerlerini bilmesi, evrensel değerlere ulaşması ve hayatını bu değerler çerçevesinde biçimlendirmesi gerekir. Bu değerlerin içinde hayatımıza her anlamda kök salmış, her millet için önem taşıyan “kök değerler” vardır. Bu kök değerlerin öğretiminde aile kadar okullar da önemli bir role sahiptir. İşte bu nedenle yarının yetişkinlerini yetiştirme görevini üstlenen öğretmenlerin bu kök değerleri özümsemesi ve öğrencilerine öğretmesi eğitimin hedeflerine ulaşmasında büyük fayda sağlayacaktır.

İnsanoğlu doğası gereği sosyal bir yapıya sahip olduğundan dolayı bir arada yaşamını sürdürmektedir. Yaşamını bir arada sürdürürken insanların uyması gereken çoğunluk tarafından kabul görmüş belli başlı siyasal, toplumsal, kültürel ve ahlaki ilke ve kurallar vardır. Bu ilke ve kuralların büyük kısmının temelini toplumsal değerlerimizden oluşmasından dolayı değerler, insan hayatıyla ilgili birçok disiplinin çalışma alanına girmekte ve hayatımızın büyük kısmında karşımıza çıkmaktadır (Yalar ve Yanpar Yelken, 2011). Değer, bireylerin eylemlerine yol gösterip, onlara rehberlik eden inanç ve kurallardır (Hökelekli, 2010). Özkul’da (2019) benzer bir tanım yaparak değeri, insanların üzerinde hemfikir olduğu duygu, düşünce ve davranışlarına yol gösterici olan aynı zamanda karakterin gelişiminde insanlara rehberlik eden soyut kurallar bütünü olarak tanımlamıştır. Bu tanımlara ek olarak “değer” ile ilgili Türk Dil Kurumu’nda (TDK, 2020), “1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 3. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” şeklinde tanımlar yapılmaktadır.

Değerler, toplum içerisinde kuşaktan kuşağa aktararak uzun yıllar boyunca varlığını korumuşsa da bir kısmı toplum tarafından göz ardı edilerek yok olmuştur. Geçmişten günümüze toplumlar tarafından kabul görmüş evrensel değerlere baktığımızda adalet, liderlik, doğruluk, ahlak, yardımseverlik ve sorumluluk gibi bireyleri toplumların örnek alacağı ideal insan tipine ulaştırmayı hedefleyen değerler karşımıza çıkmaktadır (Topal, 2019). Değerler, toplum içindeki bireylerin sosyal ilişkilerinde yol gösterici olup bireylerin nasıl hareket etmesi gerektiği hakkında birtakım fikirler sunar. Bu fikirler sayesinde bir arada yaşayan insan topluluklarında sükûnet, mutluluk ve huzur ortaya çıkar. Böylelikle bazı toplumlar nesilden nesile varlığını devam ettirerek günümüze kadar gelirler (Akay, 2018). Bireyler, nitelikli eğitim aldığı zaman toplum ile birlikte ülkenin de gelişmişlik seviyesinin artmasına yardımcı olur. Buna bağlı olarak bireylerden; çağa uyum sağlaması, yenilikleri takip edip, üretken ve kendini geliştirmeye açık olması beklenmektedir. Tüm bunların yanında toplumsal değerlerine sahip çıkarak değerlerine karşı duyarlı olması, bu değerlerin gerektirdiği istedik davranışları gerçekleştirmesi de beklenmektedir (Genç, 2018).

Değerlerin genellikle kalıcı bir özelliğe sahip olmasının yanında, kazandırıldıktan sonra değiştirilmesi oldukça güç bir yanı bulunmaktadır. Bu sebeple değer eğitiminin sistematik ve planlı gerçekleşmesi oldukça önemlidir (Dönmez ve Yazıcı, 2008). Değer eğitiminde informal eğitiminin katkısının daha fazla olduğu gözlenirse de sadece informal eğitim üzerinde durulmamalıdır. Çocuklar küçük yaştan itibaren ailesinden aldığı değer eğitimiyle karakterini şekillendirmektedir. Ancak formal eğitimin gerçekleştirildiği okullarımızdaki değerlerle uyumlu bir ortam sağlanmadığında çelişkiler yaşanır ve değerlerin özümsemesi zorlaşır (Gündüz ve Bağcı, 2019). Değerlerin öğretimi ve aktarımı noktasında okulların önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu doğrultuda değer öğretiminin doğrudan uygulayıcısı olan öğretmenlerin ve geleceğin öğretmen adaylarının yeri göz ardı edilemez (Aydın ve Sulak, 2015).

Eğitimde popülerliğini koruyan değer eğitimi, günümüzde dünya genelinde toplumlardaki ahlaki sorunların artması, cinayet oranlarındaki artış, uyuşturucu kullanımı, açgözlülük, sahtekarlık ve intihar gibi insan sağlığına zarar verici davranışların artmasından dolayı çok önemli hale gelmiştir (Kurtdeğede Fidan ve Öner, 2018). Gençlerdeki ahlaki sorunların sayısında görülen artıştan dolayı bireylerin sosyal ilişkilerinde karşılaştığı ahlaki problemler karşısında nasıl davranılacağını bilip ona göre çözüm yöntemi bulması, temel değerlerin öğretiminde gereken önemin verilmesini zorunlu kılmıştır (Can, 2008). Eğitimin en önemli görevlerinden bir tanesi de bu temel değerleri özümsemiş insanlar yetiştirmektir. Bu insanları yetiştirme görevini üstlenen eğitim sistemi, değerleri öğretim programlarını kapsayacak şekilde eğitim programlarına yayar (Eken ve Öksüz, 2019). Bu ihtiyaç doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı (2018), yenilenen öğretim programlarında kök değer ifadesi kullanılarak, farklı disiplinlerle ilişkili milli, manevi ve evrensel olarak on adet kök değer belirlemiştir. Öğretim programlarında yer alan “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerleri kök değerler olarak belirlenmiştir.

Kök değerlerin eğitimdeki yerini ve önemini daha iyi anlayabilmek için bu değerlerin anlamsal olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda incelendiğinde TDK (2020)’nin tanımına göre adalet; yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, hak ve hukuka uygunluk ve hakkı gözetme durumudur. Bir diğer kök değer olan dostluk, Demir (2019)’e göre; duygu ve düşünceleriyle birbirine uyum sağlayan birbiriyle çok iyi ilişki kuran insanların birbirine iyi ve kötü zamanlarında destek verip yaşadıkları sevinçleri, üzüntüleri, sıkıntıları paylaşmalarıdır. Öte yandan dürüstlük bireyin doğru, güvenilir, saygıdeğer olması; gerçeği saklamaması, olduğundan farklı görünmeye çalışmaması ve erdemli olmasıdır (Mindivanlı vd., 2012).

Karatekin, Ekşi, Durmuş, Otrar ve Işılak Durmuş (2013)’a göre öz denetim, bireyin kendi duygu ve düşüncesine hakim olması, kendini yönetmesi dış etkenler olmadan kararlar alması ve tek başına ayakları üzerinde durabilmesidir. Kök değerlerden bir diğeri olan sabır değerinin TDK (2020)’nin tanımına göre; acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlarda karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç ve gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme durumu olduğu görülmektedir. Türk (2009)’e göre saygı değeri, zaman, mekan veya durumla sınırlı olmayan kişinin kendi kişiliğiyle başkalarının kişiliğinin arasındaki sınırı bilip o sınırı aşmaması, kendi aleyhine dahi olsa başkasının hakkını, hukukunu gözetmesidir. Önlen (2017)’e göre sevgi; insanların duyarlı, sorumluluğunu bilen, hoşgörülü, saygılı bireyler haline gelmesi ve kişilerin bir şeye yakınlık göstermesini sağlayan duygudur. Sezer (2008)’e göre sorumluluk, bireyin kendi hür iradesiyle, yapması gereken görevlerini yapması ve yapmış olduğu davranışlarının sonucunu kabullenip üstlenmesidir. En önemli kök değerlerden bir diğeri olan vatanseverliği Güven (2018), bir milleti oluşturan bireylerin, atalarından yadigar

kalan maddi ve manevi değerlere bağlılığı, milleti adına yaptığı fedakarlığı ve bireyin günlük hayatta, toplumsal anlamda kendine düşen sorumluluklarını yerine getirmesi, olarak tanımlamaktadır. Kök değerlerin sonuncusu olan yardımseverlik ise Aktepe (2010)'ye göre kişiler arasında etkileşimi artıran, birlikteliği kuvvetlendiren, bağlılığı artıran, eksiklikleri tamamlayıp boşlukları dolduran bir duygudur. Tanımsal olarak incelenen bu kök değerlerin yenilenen öğretim programlarında ilişkili olduğu tutum ve davranışlar ise Tablo 1'de gösterilmiştir (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2017).

Tablo 1. Kök Değerlerin Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışları (TTKB, 2017, S. 24)

Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma

Kök değerler birbirinden farklı derslerin öğretim programlarında ortak olarak yer almasına karşın bu değerlerin öğrenme öğretme sürecinde nasıl kullanılacağına yönelik açıklamalar öğretim programlarında yer almamaktadır (Gürgil, Kılcan, Kılıçoğlu, ve Kurtoğlu, 2019). Bundan dolayı öğrenme öğretme sürecinde değer eğitimi gereken önemin verilmesi, etkinliklerin çocukların hayatıyla ilişkilendirilerek geliştirilmesi ve uygulanması değer öğretim sürecine katkı sağlayacaktır. Bu açıdan öğretmenlerin değer öğretim süreci hakkında bilgi sahibi olmaları, çevre şartlarına uygun olarak bireysel farklılıkları göz önünde bulundurup çocuğun seviyesine inmeli ve etkinlik örnekleri sunmayı önemsemelidir. Ayrıca bu süreçte öğrencilerin derse ilgisi canlı tutulmalı, konulara göre çeşitli yöntemlerle bu etkinlik örnekleri öğretmenin rol modelliğinde çoğaltılmalıdır (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016).

Değerler bizi biz yapan, toplumumuzda büyük öneme sahip olan, geleceğimize yön verme özelliği bulunan bir etkiye sahiptir. Bu sebeple öğretmenlerin değer öğretimine gereken önemi vermesi, öğrencilerin bu değerleri okul çağlarında içselleştirmesini ve yetişkin bir birey olduklarında toplumun saygın bir vatandaşı olmalarına katkı sağlayacaktır. Çünkü özellikle kök değerlerin insan yaşamı üzerinde ki etkileri düşünüldüğünde öğrencilerin bu kök değerleri tam olarak özümseyip yaşamlarına uyarlamaları; milli bilince sahip, etkin bir vatandaş olma noktasındaki tamamlayıcı unsurlar arasında yer almaktadır. Öğrencilerin bu donanımına sahip olmaları ise herhangi bir disiplin ayrımı olmaksızın tüm öğretmenlerin asli görevidir. Bu sebeple bu çalışmanın öğretmen adaylarının henüz mesleğe adım atmadan, lisans öğrencisi iken bu kök değerlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ve alınabilecek cevaplar doğrultusunda gerekli planlamaların yapıp harekete geçilmesi noktasında önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda son sınıf öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu temel amaçlar doğrultusunda belirlenen alt problemler şu şekildedir:

1. Öğretmen adaylarının, değerler hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının, öğrencilere öncelikli olarak kazandırılması gereken değerler hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının, kök değerler hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının, öğretim programlarında hangi kök değerlere yer verildiğine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğretmen adaylarının, öğretim programlarında kök değerlere yer verilme nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Öğretmen adaylarının, öğretim programlarında yer alan kök değerlerin yeterliliği hakkındaki görüşleri nelerdir?
7. Öğretmen adaylarının, derslerde kök değerlerin nasıl aktarılabilmesine yönelik görüşleri nelerdir?
8. Öğretmen adaylarının, lisans eğitimi programlarına seçmeli ders olarak eklenen “Karakter ve Değer Eğitimi” dersi ile ilgili görüşleri nelerdir?
9. Öğretmen adaylarının, kök değerlere ilişkin metaforları nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemiyle hazırlanan betimsel bir çalışmadır. Araştırmada öğretmen adaylarının kök değerlere yönelik görüşlerini belirleyebilmek amacıyla, tarama modeline dayalı olarak “var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan” (Karasar, 2003) bir çalışmadır. Betimsel tarama “araştırma problemi ile ilgili mevcut durumu ortaya koymayı, tasvir etmeyi ve problemi anlamayı amaçlayan ve hem nicel hem de nitel araştırmalarda kullanılan modeldir” (Arıkan, 2011).

Çalışma Grubu

Kök değerlerin öğretilmesinde tüm disiplinlere ait öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu sebeple bu araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde, bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesindeki “Sosyal Bilgiler Eğitimi (10), Okul Öncesi Eğitimi (10), Sınıf Eğitimi (10), Fen Bilgisi Eğitimi (10), Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Eğitimi (10), Türkçe Eğitimi (10) ve Matematik Eğitimi (5)” bölümlerinin son sınıfında öğrenim görmekte olan toplam 65 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde ölçüt örneklem ve kolay ulaşılabilir örneklem yöntemleri gözetilmiştir. Çalışma grubunun ölçütünü, eğitim fakültesinde farklı bölümlerin son sınıf öğrencisi olma koşulu oluşturmuştur. Farklı bölümlerin son sınıf öğrencileri ise kolay ulaşılabilir örnekleme göre belirlenmiştir. Çalışma grubu olarak belirlenen öğretmen adaylarının katılımı tamamen gönüllülük ilkesine bağlı olarak gerekli izinler alınarak yürütülmüştür.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından alanında doktora derecesine sahip, değer eğitimi üzerine çalışmaları olan 3 sosyal bilgiler eğitimcisinin ve bir dil uzmanının görüşü alınarak hazırlanan 8 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Bu ölçme aracı öncelikle çalışma grubu dışında olan farklı bölümlerde öğrenim gören 10 son sınıf öğretmen adayına soruların anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesi için uygulanmıştır. Öğretmen adaylarından gelen görüşler doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Daha sonra çalışma grubu olarak belirlenen öğretmen adaylarıyla öğrenim gördükleri fakülte içerisinde, öğretmen adayının uygun olduğu gün ve saatte yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde öğretmen adayının ses kaydı alınmasını istememesinden dolayı raportör kullanılmış ve öğretmen adayının görüşleri raportör tarafından not alınmıştır. Notlar araştırmacılar tarafından

bilgisayar ortamında yazılarak düzenlendikten sonra adaya yazılı doküman şeklinde tekrar gösterilmiş ve onayı alındıktan sonra veri olarak kabul edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler nitel veri çözümleme yöntemlerinden içerik analiziyle çözümlenmiştir. İçerik analizi yönteminde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmekte ve okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). İçerik analizinde elde edilen veriler araştırmanın güvenilirliğini artırması bakımından araştırmacılar tarafından eş zamanlı analizi edilmiştir. Araştırmacıları analizlerinin güvenilirliği için Miles ve Huberman (1994)'ın önerdiği $R(\text{Güvenirlik}) = \frac{Na (\text{Görüş Birliği } 160)}{Na (\text{Görüş Birliği } 160) + Nd (\text{Görüş Ayrılığı } 21)} \times 100$ formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama göre güvenilirlik yüzde 88 hesaplanmış ve araştırmanın analizinin güvenilir olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının görüşlerini belirtmek ve bu görüşleri desteklemek amacıyla öğretmen adayları (ÖA1, ÖA2, ÖA3...) şeklinde kodlanarak, bulgular doğrudan alıntılar verilerek desteklenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın amacı doğrultusunda çalışma grubundaki öğretmen adaylarına sorulan sorulara verdikleri cevaplar belirlenen kod ve temalar çerçevesinde tablolar halinde sunulmuştur.

1. Öğretmen Adaylarının Değerin Ne Olduğuna Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarına ilk olarak “Değer nedir?” diye sorulmuştur. Öğretmen adaylarının cevaplarında ulaşılan kod ve temalar Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Değerin Ne Olduğuna Yönelik Görüşleri

Tema	Değerin ne olduğuna ilişkin görüşler	f
Evensellik	Temelde öğretilmesi gerekenler	13
	Bütün insanlarda olması gereken	13
	Önemli konular	4
Kültürel	Milli olma	10
	Benimsenmiş kültür	8
	Toplum düzeni	4
	Toplum birliği	1
Normlar	Maddi ve manevi unsurlar	9
	Ahlaki olma	4
	Etik ilkeler	1
	Erdemli toplum	1

Tablo 2 incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının “Değer nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların “evrensellik, kültürel ve normlar” temalarında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının, değerlerin insanlara temelde öğretilmesi gereken, maddi ve manevi unsurları kapsayan, toplumsal duygu ve düşünceler olduğu yönünde görüşe sahip olduklarını söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Değer, çocuğa dürüstlük, sevgi, saygı gibi ifadelerin kazandırılmasıdır. Bireylerde olması gereken olgular. Ahlaki olan tüm ifadelerin çocuğa kazandırılması ilerde toplumdaki düzen açısından çok önemlidir...” (ÖA, 5)

“Değer, kişinin toplum içerisinde ters düşmeyecek şekilde yer almasıdır. Bu nedenle öğrencilere ilk önce aktarılması gereken değer tüm canlılara merhamet ve saygıdır...” (ÖA, 31)

“Değerler, maddi ve manevi birikimlerdir. Saygı, sevgi ve dürüstlük değerleri öncelikle verilmelidir.” (ÖA, 4)

2. Öğretmen Adaylarının Öğrencilere Öncelikli Olarak Kazandırılması Gereken Değerler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarına ilk soruya ek olarak, öğrencilere öncelikli olarak hangi değerlerin aktarılması gerektiği sorulmuştur. Öğretmen adaylarının cevaplarından ulaşılan kod ve temalar Tablo 3’te gösterilmiştir:

Tablo 3. Öncelikli Olarak Kazandırılması Gereken Değerler Hakkındaki Görüşler

Tema	Değerler	f
Evrensel Değerler	Sevgi	16
	Saygı	14
	Adalet	7
	İyi insan olmak	5
	Hoşgörü	3
	Yardımseverlik	2
	Sorumluluk	2
	Merhamet	2
	Güven	2
	Milli Değerler	Milli bilinç
Vatanseverlik		4
Atatürk sevgisi		3
Kültürel değer		2
Temel Değerler	Ahlaki değer	4
	Erdem	3
	Etik kurallar	2
	Kişilik	1

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğrencilere aktarılması gereken öncelikli değerler olarak verdikleri cevaplar “evrensel değerler, milli değerler ve temel değerler” temalarında toplandığı belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının öncelikle aktarılması gereken değerlerin sevgi, saygı, adalet, sorumluluk ve vatanseverlik olduğu yönünde görüşlere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Öncelikle öğrenciye aktarılması gereken değerler bana göre, sevgi, hoşgörü, adalet, Atatürk sevgisidir.” (ÖA, 37)

“Ahlaki, sosyal, mesleki gibi yapıların alt başlıklarında bulunan etik ilkeleri barındıran yapı, öncelikle ahlaki değerler verilmelidir.” (ÖA, 39)

“İnsanın kendisine olan saygısıdır. Öncelikle sorumluluk aktarılmalıdır.” (ÖA, 50)

“İnsanların insan olduğunu kanıtlayan, sahip olması gereken kültüre bağlı değişiklik gösteren duygu, düşünce ve davranış biçimleridir. İyi insan olmak ilk başta verilmelidir.” (ÖA, 65)

3. Öğretmen Adaylarının Kök Değerler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarına “Kök değerler nedir?” diye sorulduğunda öğretmen adaylarının cevaplarında ulaşılan kod ve temalar Tablo 4’te gösterilmiştir:

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Kök Değerler İle İlgili Görüşler

Tema	Kök Değerler...	f
Temel	Önemli değerler	27
	İnsanda bulunması gerekenler	6
	Ana değerler	3
	Değerlerin özü	3
	Hayata hazırlayan	2
	En saf değer	1
Bilimsellik	Öğretmende olması gerekenler	3
	Disiplinler arası değer	2
	Eğitimde kullanılan	2
	Öğrenciye kazandırılması gereken	2
	Derste verilmesi gerekenler	1
Evrensellik	Ortak değer	3
	Dünyanın her yerinde kabul gören	2
	Evrensel olan	2
	Gerçekçi olan	2
Tarihsellik	Geçmişten gelen değer	3
	İnançlarımız	2
	Atalardan gelen	2

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının “Kök değer nedir?” sorusuna yönelik cevaplarının, “temel, bilimsellik, evrensellik ve tarihsellik” temaları altında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayların kök değerleri geçmişten günümüze kadar gelen disiplinler arası olup insanda bulunması gereken temel evrensel değerler olduğu yönünde görüş belirttikleri söylenebilir. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Kök değerler, hayatımızdaki en önemli değerlerdir. Bu değerleri bilmek ve hayata geçirebilmek bizi biz yapar...” (ÖA, 12)

“Kök değerler dünyanın her yerinde aynı anlama gelir. Her yerde aynı anlamı, saygıyı ve önemi görmesi kök değerleri vazgeçilmez kılar” (ÖA, 21)

“Kök değerler, geçmişten bugüne atalarımızdan bize kalan mirastır. Bu değerleri gelecek kuşaklara aktarabildiğimiz ölçüde tarihte daha da köklü oluruz...” (ÖA, 33)

“Bu değerler, toplumu bir arada tutan değerlerin özüdür. Bu özü kavramak ve içselleştirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak önemlidir...” (ÖA, 42)

4. Öğretmen Adaylarının Öğretim Programlarında Hangi Kök Değerlere Yer Verildiğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının kök değerlere örnek vermeleri istendiğinde, öğretmen adaylarının cevaplarında ulaşılan kod ve temalar Tablo 5’te gösterilmiştir:

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Kök Değerlerin Hangileri Olduğuna Yönelik Görüşleri

Tema	Kök değerler	f
Değerler	Sevgi	48
	Saygı	48
	Adalet	27
	Vatanseverlik	18
	Hoşgörü	17
	Yardımseverlik	16
	Sorumluluk	12
	Eşitlik	9
	Merhamet	9
	Dürüstlük	4
	Dayanışma	4
	Güven	4
	Barış	3
	Doğruluk	2
	Misafirperverlik	1
Aile birliğine değer verme	1	
Beceriler	Empati	5
	Öz denetim	4
	İletişim	3
	Problem çözme	2
	Karar verme	2

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının kök değerlerin neler olduğuna yönelik verdikleri cevapların “değerler ve beceriler” temalarında toplandığı söylenebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının verdiği ifadelerin büyük çoğunluğunun kök değerlerin hangileri olduğunu doğru bildiği, bazı öğretmen adaylarının ise kök değerleri farklı becerilerle karıştırdıklarını söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Kök değerlere örnek olarak sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, sabır ve vatanseverlik değerlerini verebilirim.” (ÖA, 6)

“Kök değerler için sevgi, saygı, vatanseverlik, hoşgörü örnek olarak verilebilir.” (ÖA, 24)

“Kök değerler, sevgi, saygı, merhamet, güven, sorumluluk almadır.” (ÖA, 40)

“Kök değerler olarak cesaret, dayanışma, saygı, sevgi, sorumluluk ve özdenetimi, örnek olarak söyleyebilirim.” (ÖA, 48)

5. Öğretmen Adaylarının Öğretim Programlarında Kök Değerlere Yer Verilme Nedenlerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının kök değerlerin öğretim programlarında yer alma sebeplerine yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmen adaylarının cevaplarından ulaşılan kod ve temalar Tablo 6’da gösterilmiştir:

Tablo 6. Kök Değerlerin Öğretim Programlarında Yer Alma Nedenlerine İlişkin Görüşler

Tema	Görüşler	f
Toplumsal Açıdan	Milli bilinç	6
	Toplumsal fayda	5
	İdeal toplum düzeni	3
	Medeniyet seviyesini yükseltmek	3
	Sorumluluk sahibi	2
	Evrensel toplum	2
	İyi vatandaş	2
	Değerleri yaşatmak	1
	Çevreye saygı	1
Kişisel Açıdan	Bireysel gelişme	9
	Yararlı birey	7
	Farklılıklara saygı	2
	Bilinçli birey	1
	Öğrenciye açıklayabilme	5
	Eksik değerlerin tamamlanması	2
Öğretmen Açısından	Etkin öğrenme ortamı	1
	Başarılı öğretmen	1
Öğrenci Açısından	Sağlıklı birey yetiştirme	2
	Dersin amacına erişmek	2
	Okul amacına uygunluk	2
	Küçük yaşta verilmesi gerekliliği	1

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarına öğretim programlarında kök değerlerin yer alma sebeplerine yönelik görüşleri sorulduğunda cevaplarının “toplumsal açıdan, kişisel açıdan, öğretmen açısından, öğrenci açısından” temaları altında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak incelendiğinde adaylar kök değerlerin öğretim programlarında yer alma sebebinin ideal toplum düzeninin oluşturulması, sorumluluk sahibi, milli bilince sahip iyi vatandaşların yetişmesi ve değerlerin gelecek nesillere aktarılması için programlarda kök değerlere yer verildiğini söylediği görülmektedir. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Öğrencilerin kök değerler konusunda daha bilinçli bireyler olmasını sağlamak için programda vardır.” (ÖA, 14)

“Daha etkin öğrenme ortamı oluşturabilmek için programda olmalıdır.” (ÖA, 32)

“Öğrencilere bu değerlerin küçük yaşta verilmesi gerektiği için...” (ÖA, 42)

“Toplumda iyi vatandaş yetiştirmek için kök değerlerin programda olması çok önemlidir.” (ÖA, 63)

6. Öğretmen Adaylarının Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerlerin Yeterliliği Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının öğretim programlarında kök değerlerin verilmesinin yeterliliğine yönelik görüşleri sorulduğunda, çalışma grubundaki öğretmen adaylarından 56’sı kök değerlere öğretim programlarında yeterli düzeyde yer verilmediğini ifade ederken, 9’unun ise kök değerlere yeterli düzeyde yer verildiğini ifade ettikleri görülmüştür. Kök değerlere öğretim programlarında yeterli düzeyde yer verilmediği yönünde görüş belirten öğretmen adaylarının, verilmeme düşüncelerinin sebeplerine ilişkin kod ve temalara Tablo 7’de yer verilmiştir:

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerlerin Yeterliliği Hakkındaki Değerlendirmelerine Yönelik Görüşleri

Tema	Sebepler	f
Sınıf İçi Uygulama Eksikleri	Derslerde yer verilmemesi	12
	Yüzeysel olarak aktarılması	10
	Uygulamadaki yetersizlikler	9
	Öğretmenlerin önem vermemesi	7
	Öğrencilerin önemsememesi	5
Programların Ele Alışı	Öncelik verilmemesi	19
	Sadece isimleri var	8
	Teorik bilgilerin yoğunluğu	4
	Ezbere dayalı eğitim	4
	Yeterli değeri görememesi	3
	Programın yetersizliği	2

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının kök değerlere programlarda yeteri kadar yer verilmeme durumuna yönelik açıklamalarının “sınıf içi uygulama eksikleri, programın ele alışı” temalarında toplanmış olduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının, öğretim programlarında kök değerlere yeteri kadar yer verilmediğini düşündükleri, bunun nedenini de sınıf içi uygulama eksiklerinin yanı sıra programların kök değer öğretimine yeterli önceliği verilmediğini ifade ettiklerini söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Hayır, yeterli verildiğini düşünmüyorum. Bunun nedeni öncelikle derslerde hızlıca geçilmesi ve öğrencilerinde bu nedenle yeteri kadar önem vermemesidir...” (ÖA, 53)

“Kök değerlerin programda yeteri verildiğini düşünmüyorum. Teorik bilgiler daha fazla yer alıyor. Sınav konuları öncelikli oldukça böyle önemli konular derslerde geçirilir” (ÖA, 13)

“Bu konular derslerde çok geçiriliyor. Ön planda gözüküyor.” (ÖA, 36)

“Bence derslerde yeteri kadar yer verilmiyor. Bunun için daha düzenli bir eğitim verilmelidir.” (ÖA, 18)

7. Öğretmen Adaylarının Derslerde Kök Değerlerin Nasıl Aktarılabilmesine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarına derslerde öğrencilere kök değerlerin nasıl aktarılması gerektiğine yönelik görüşleri sorulduğunda, öğretmen adaylarının cevaplarına ilişkin kod ve temalar Tablo 8’de gösterilmiştir:

Tablo 8. Kök Değerlerin Nasıl Aktarılması Gerektiğine Yönelik Görüşler

Tema	Kök Değer Aktarım Şekilleri	f	
Yöntem ve Teknikler	Drama	12	
	Etkinlikler	10	
	Farklı yöntem ve teknikler	8	
	Örtük öğrenme	7	
	Hikayeleştirerek	6	
	Video ve görsel kullanımı	5	
	Eğitici oyun	3	
	Tartışma	2	
	Somutlaştırma	Rol model olarak	17
		Günlük hayat örnekleri	11
Yaparak yaşayarak		9	
Hayata yerleştirme		3	
Önemli kişiler		1	
Disiplinler arası vererek	1		

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının verdikleri cevapların “yöntem ve teknikler ile somutlaştırma” temaları altında toplandığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde adayların, kök değerleri öğretmenin rol model olarak, günlük hayattan örnekler verilerek, drama etkinlikleri ve videolar şeklinde aktarılması gerektiğini ifade ettikleri söylenebilmektedir. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Hayatın içinden yaparak ve yaşayarak; kendi hayatlarına deneyimler katarak kök değerler aktarılmalıdır.” (ÖA, 46)

“Öğretmenler derslerde çeşitli yöntem ve teknikleri kullanarak çocuklardaki sosyal yapıyı güçlendirir. İletişim, sevgi ve saygı bağlarını güçlendirir.” (ÖA, 47)

“Derslerde salt akademik bilgi vermektense bazen kök değerlerin önemiyle alakalı ders planlaması içinde örnek videolar izletilebilir ve resimlerle somutlaştırılabilir.” (ÖA, 54)

8. Öğretmen Adaylarının Öğretmen Eğitimi Lisans Programlarına Seçmeli Ders Olarak Eklenen “Karakter ve Değer Eğitimi” Dersi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarına, öğretmen eğitimi lisans programına seçmeli ders olarak eklenen “Karakter ve Değer Eğitimi” isimli ders hakkında neler düşündükleri sorulduğunda, öğretmen adaylarının cevaplarına ilişkin kod ve temalar Tablo 9’da gösterilmiştir:

Tablo 9. Karakter ve Değer Eğitimi Dersine İlişkin Görüşler

Tema	Görüşler	f
Yararlılık	Etkili olması	15
	Kaliteli öğretmen	3
	Değerlerin farkına varma	2
	Öğrencilerin yetiştirilmesinde etkili	2
Gereklilik	Öğretmenin bilgi sahibi olması	8
	Öğrenciler için önemli	4
	Uygulamalı olmalı	3
	Geliştirilmeli	2
	Kök değerlerin öğretiminde etkili	2
	Gelişim	Bilinçlendirme
	Karakter gelişimi	4
	Benlik oluşturma	2
	Akademik başarı	2
Eksiklik	Öğretimdeki yetersizlikler	5
	Lisans eğitim programlarına geç eklenmesi	4

Tablo 9’da yer alan öğretmen adaylarının öğretmen eğitimi lisans programlarına eklenen “Karakter ve Değer Eğitimi” dersi hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, adayların ifadelerinin “yararlılık, gereklilik, gelişim ve eksiklik” temaları altında toplandığını söylemek mümkündür. Elde edilen bulgulardan hareketle çalışmaya katılan öğretmen adaylarının, öğretmen eğitimi lisans programlarına seçmeli ders olarak eklenen “Karakter ve Değer Eğitimi” dersinin öğrenciye fayda sağlayacağını, öğretmen adaylarının karakterinin gelişmesinde önemli rol oynayacağını ve dersin öğretiminin üzerinde durulmasının önemli olduğunu belirttikleri söylenebilir. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Bireyin karakterini tanımasını, sahip olduğu değerlerin farkına varmasını sağlaması açısından önemlidir.” (ÖA, 15)

“Eklenmesi faydalı olunmuştur. Programdaki büyük eksiklik bir nebze de olsa giderilmiş olacaktır.” (ÖA, 19)

“Bu dersin öğretmenlerin nasıl kök değerleri aktaracağı konusunda bilgi sahibi olması için gerekli bir derstir. Bu teorikte kalmamalı eğitim boyutunda da gerçekleşmelidir.” (ÖA, 58)
“Kesinlikle eklenmesi doğru olmuştur. Daha önceki yıllarda eklenmesi gerekirdi. Geç kalınmış bir uygulamadır.” (ÖA, 62)

9. Öğretmen Adaylarının Kök Değer Metaforlarına İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarına kök değerleri neye benzediği ve sebebi sorulmuştur. Öğretmen adaylarının cevaplarına ilişkin kod ve temalar Tablo 10’da gösterilmiştir:

Tablo 10. Kök Değer Metaforlarına Yönelik Görüşler

Tema	Metaforlar	f
Doğa	Ağaç yaprağı	10
	Ağaç kökü	7
	Su	6
	Tohum	3
Nesne	Bina temeli	9
	Takvim	3
	Kule, yapboz, ayna	1
Yaşamsal unsurlar	Omurga	3
	Organ	3
	Damar, nöron, zihin, nefes	1
İhtiyaç	Gelenek	2
	Aile	2
Evren	Anne, yakın arkadaş, yemek	1
	Güneş	3
	Hayat	2
	Gökyüzü, yıldız	1

Tablo 10’ da öğretmen adaylarının kök değer metaforlarına yönelik görüşlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının ifadelerinin “doğa, nesne, yaşamsal unsurlar, ihtiyaç ve evren” temaları altında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak değerlendirildiğinde adayların vermiş oldukları cevaplarda kök değerler için olumlu yönde metaforlar kullandıklarını söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Kök değerler aileye benzer. Çünkü: aile birey için ne kadar öneme sahipse, kök değerlerde toplum için o kadar önemlidir.” (ÖA, 19)

“Kök değerler aynaya benzer. Çünkü: aynada her gün güzel görünürsen ona göre insanlara davranırsın. Değerlere sahip olan insanda etrafı iyi görür.” (ÖA, 50)

“Kök değerler güneşe benzer. Çünkü: güneş nasıl dünyayı aydınlatıp her şeye hayat veriyorsa kök değerlerde topluma umut ışığı olur.” (ÖA, 51)

“Kök değerler insanın organlarına benzer. Çünkü: insanın herhangi bir organı olmadan eksik bir şekilde yaşayamaz. Eksik olan kök değerler bizi iyi bir insan yapmaz.” (ÖA, 60)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin görüşlerini ortaya koymayı hedefleyen bu araştırmanın sonuçlarını genel olarak değerlendirmek gerekirse, çalışma grubundaki öğretmen adaylarının değerlerin temelini oluşturan kök değerler hakkında bilgi sahibi olduğu ve değer eğitiminin önemine vurgu yaptığı, değer öğretimi esnasında kalıcı ve etkili öğretim için farklı yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını ifade ettiği, öğretmenlik lisans programına değerlerle

ilişkili eklenen seçmeli dersin fayda sağlayacağı yönünde görüş bildirdiklerini söylemek mümkündür.

Araştırma sonuçlarına göre ilk olarak çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının değer ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri incelendiğinde, öğretmen adaylarının cevaplarının “evrensellik, kültürel ve normlar” temalarında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak değerlendirildiğinde ise öğretmen adaylarının değerlerin insanlara “temelde öğretilmesi gereken, maddi ve manevi unsurları kapsayan, toplumsal duygu ve düşünceler” olduğu yönünde görüşlere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Balcı ve Yanpar Yelken (2010)’in çalışmasında da benzer olarak öğretmenlerin değer kavramına ilişkin yaptıkları açıklamaların önemli bir kısmının değer toplumsal yaşamdaki yeri ve değer bireyin toplumsallaşması ve kişilik gelişimindeki rolüne vurgu yapıldığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre ayrıca çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının, öğrencilere öncelikli olarak aktarılması gereken değerlerin neler olabileceğine yönelik görüşleri incelendiğinde, öğretmen adaylarının cevaplarının “evrensel değerler, milli değerler, temel değerler” temalarında toplandığı söylenebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının öncelikle aktarılması gereken değerlerin “sevgi, saygı, adalet, sorumluluk ve vatanseverlik” olduğu yönünde görüşlere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Ünal ve Şen (2019), Çengelci Köse, Karaduman ve Eryılmaz (2017), Başçı Namlı (2017), Gündüz ve Bağcı (2019)’nın öğretmen adayları ve öğretmenlerle yaptığı çalışmalarda da benzer olarak “sevgi ve sorumluluk” değeri başta olmak üzere “yardımseverlik, vatanseverlik, saygı” değerlerinin öncelikli olarak öğretiminin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Yıldırım (2018)’in öğretmen adayları ile yaptığı çalışmasında değer hiyerarşisine yönelik öncelikle kazandırılması gereken değerler arasında en yüksek oranda söylenen değer vatanseverlik değeri iken, bunu adalet ve dürüstlük değerlerinin takip ettiği görülmüştür.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının kök değerlerin ne anlam ifade ettiğine yönelik görüşleri incelendiğinde cevapların, “geçmişten günümüze kadar gelen disiplinler arası olan insanlarda bulunması gereken temel evrensel değerler” olduğu yönünde olduğunu söylemek mümkündür. Benzer olarak Saral Çolak (2020) da öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmasında, kök değerlerin evrensel olmasına vurgu yapmış ve bu değerlerin insan olmanın temeli ve toplumsal düzenin gerekliliği için vazgeçilmez olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarına kök değerlerin hangileri olduğuna yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmen adaylarının ifadelerinin “değerler ve beceriler” temalarında toplandığını söylemek mümkündür. Bu temalarda adayların “sevgi, saygı, adalet, vatanseverlik, hoşgörü, sorumluluk, yardımseverlik ve dürüstlük” değerlerini sıklıkla söylediği tespit edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde adayların büyük çoğunluğunun kök değerlerin hangileri olduğunu doğru bildiği fakat bazı adayların ise kök değerleri becerilerle karıştırdığı söylenebilir. Çengel (2019) de sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı çalışmasında öğretmen adayının kök değerlere ilişkin bilgilerinin eksik olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının öğretim programlarında kök değerlerin yer alma sebeplerine yönelik görüşleri sorulduğunda ise öğretmen adaylarının ifadelerinin “toplumsal açıdan, kişisel açıdan, öğretmen açısından ve öğrenci açısından” temalarında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının kök değer öğretim programlarında yer alma sebebini “ideal toplum düzeninin oluşturulması, sorumluluk sahibi, milli bilince sahip, iyi vatandaşların yetişmesi ve değerlerin gelecek

nesillere aktarılması” olarak açıkladıklarını söylemek mümkündür. Bu sonuçların Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2017)’nin çalışmasındaki değerleri açıklarken sundukları gerekçelerdeki “toplumsal düzenin sağlanması” ve Yıldırım (2018)’in çalışmasındaki değerlere ilişkin gerekçelerindeki “vatanına sahip çıkılması, ülkeye faydalı olunması” yönündeki sonuçlarla ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarına öğretim programlarındaki kök değerlerin yeterliliği hakkında görüşleri sorulduğunda, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun kök değerlere yeteri kadar yer verilmediğini ifade ettikleri, bunun sebebi olarak da “derslerde yeteri kadar yer verilmemesi, teorik bilginin ön planda olması ve ezbere dayalı eğitimin yapılmasını” gerekçe olarak sunduklarını söylemek mümkündür. Topal (2019) da öğretmenlerle yaptığı çalışmada benzer olarak kök değerlerin değerler eğitimi için yeterli olmadığını hatta bazı kök değerlerin öğretilmesinde eksikler olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarına kök değer aktarımının nasıl olması gerektiğine yönelik görüşleri sorulduğunda ise, öğretmen adaylarının ifadelerinin “somutlaştırma, yöntem ve teknikler” temaları altında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları, kök değerlerin “öğretmenin rol model olarak, günlük hayattan örnekler verilerek, drama etkinlikleri, hikayeleştirerek ve videolarla” aktarılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aktepe (2010)’de çalışmasında, değerlerin soyut bir kavram olmasından dolayı öğretiminin kolaylaştırılıp kalıcı ve etkili olması için öğrencinin özelliklerine uygun bir şekilde etkinlikler, günlük hayattan örnekler, oyunlar, hikâyeler, önemli şahsiyetler ve filmlerin kullanılmasının önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca Oğuz (2012), Kurtde Fidan (2009) ve Yıldırım (2018)’in çalışmalarında da benzer olarak öğretmen adayları, değerlerin öğretiminde, sınıf içi etkinliklerin, sosyal kültürel faaliyetlerin, örnek hayat hikâyelerinin kullanılabileceğini ve öğretmenlerin öğrencilere model olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının öğretmenlik lisans programlarına seçmeli ders olarak eklenen “Karakter ve Değer Eğitimi” dersi hakkındaki görüşleri sorulduğunda, öğretmen adaylarının ifadelerinin “yararlılık, gereklilik, gelişim ve eksiklik” temalarında toplandığını söylemek mümkündür. Genel olarak değerlendirildiğinde çalışmaya katılan öğretmen adaylarının, öğretmenlik lisans programlarına seçmeli olarak eklenen “Karakter ve Değer Eğitimi” dersinin öğrenciye fayda sağlayacağını, öğrencinin karakterinin gelişmesinde önemli rol oynayacağını ve dersin öğretiminin üzerinde durulmasının önemli olduğunu belirttikleri söylenebilir. Ayrıca bazı öğretmen adayları -eksiklik- teması altında lisans programında değer öğretimi ile ilgili eksikliklere dikkat çekerek böyle bir dersin daha önce getirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Benzer olarak Şahin (2013) de sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada, katılımcıların üniversitede verilen değerler eğitimini yetersiz gördüğü, bunun sebebini de değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin ders bulunmaması olarak ifade ettiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca Çengel (2019) de çalışmasında, öğretmen adaylarında kök değerlere ilişkin bilgi eksikliklerinin olduğunu bu eksikliklerin giderilmesi ve daha iyi bir kök değer eğitimi için lisans düzeyinde değerler eğitimi derslerine ağırlık verilmesinin gerekli olduğuna vurgu yapmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının kök değer metaforlarına yönelik görüşlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının ifadelerinin “doğa, nesne, yaşamsal unsurlar, ihtiyaç ve evren” temaları altında toplandığını söylemek mümkündür. Bu temalarda adayların “ağaç yaprağı, ağaç kökü, su, tohum, bina temeli, takvim, bilgi programı, omurga,

kalp, damar, güneş” metaforlarını sıklıkla söyledikleri görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplarda kök değerleri, “ağaç yaprağı, ağaç kökü, bina temeli, su, güneş, evren, doğa, insan” metaforlarıyla nesnelere temelinde bulunan özelliklere vurgu yapacak şekilde ilişkilendirdiklerini söylemek mümkündür. Çengel (2019)’in çalışmasında da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kök değere ilişkin metaforlarının çoğunlukla ağaç kökü, binanın temeli ve su gibi benzer metaforlardan oluştuğu belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, çalışma grubundaki öğretmen adaylarının kök değerler hakkında farkındalıklarının olduğu fakat bu konuda daha fazla uygulama örnekleri görmeye ihtiyaçları olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda ilk olarak kök değerlerin disiplinler arası öğretilmesinin desteklenmesi için lisans eğitimlerine ders veya uygulama içeren çeşitli etkinlik faaliyetleri önerilebilir. Ayrıca öğretmenlik lisans programlarının değerler eğitimi açısından incelenerek eksiklerin tespit edilmesi, öğretmen adaylarının hizmet içinde kullanabilecekleri daha fazla değerler eğitimi ile ilgili örnekler görmelerini sağlamak yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akay, İ. (2018). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarında yer alan kök değerler. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(28), 455-476.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, 361-384.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. (Geliştirilmiş 2. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, E. ve Sulak, S. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yönelik metafor algıları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 482-500.
- Balcı, F. ve Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin değer kavramına yüklediği anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Başçı Namlı, Z. (2017). Sınıf öğretmenlerinin perspektifinden değerler eğitiminin incelenmesi: Erzurum örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 343-367.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Geliştirilmiş 2. Baskı). Pegem Akademi.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşler* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2017). Veliler, öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2005 programdaki değerlere ilişkin değer hiyerarşileri, gerekçeleri ve önerileri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 243-264.
- Çengel, S. (2019). *Kök değerlere ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algıları: Nitel bir araştırma*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çengelci Köse, T., Karaduman, H. ve Eryılmaz, Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sosyal medyada değerler. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 8(2), 250-271.
- Demir, N. (2019). *Değerler eğitimi açısından Necip Fazıl Kısakürek'e ait “çile” adlı eserde kök değerlerin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *TC. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Eken, N. T. ve Öksüz, H. İ. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401.
- Genç, S. (2018). Görsel sanatlar eğitiminde kök değerler. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 543-560.
- Gündüz, M. ve Bağcı, M. (2019). Fen bilimleri öğretmenlerinin kök değerler hakkındaki farkındalıkları ve değerleri öğretme yöntemleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 5(2), 184-197.
- Gürgil, F., Kılcan, B., Kılıçoğlu, G. ve Kurtoğlu, F. S. (2019). Hünkar Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nin kök değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 446-461.
- Güven, F. (2018). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının milliyetçilik ve yurtseverlik değerleri açısından analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), 4-9.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi* (8. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatekin, N., Ekşi, H., Durmuş, A., Otrar, M. ve Işlak Durmuş, H. (2013). *Değerler eğitimi öğretmen kitabı: Öz denetim*. Edam.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 2(2), 1-18
- Kurtdede Fidan, N. ve Öner, Ö. (2018). Değerler eğitimine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 4(1), 1-17.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. MEB Yayınları.
- Mindivanlı, E., Küçük, B. ve Sosyal, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 93-101.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1309-1325.
- Önlen, M. (2017). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan sevgi-saygı ve hoşgörü değerlerinin ulusal gazete haberlerine yansımaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Özkul, Z. E. (2019). *Haldun Taner'in öykülerinde tespit edilen değerlerin türkçe öğretim programında (1-8. sınıf) yer alan kök değerlerle uyumu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Saral Çolak, E. (2020). *Kök değerlerin felsefe tarihindeki yeri ve Türkiye'de 2017 yılı sonrasında eğitim pratiğine yansımaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Şahin, T. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- TTKB. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. TTKB. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- TDK. (2020). *Türkçe Sözlük*. TDK. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=yakla%C5%9F%C4%B1k%20de%C4%9Fer>
- Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Ünal, D. P. ve Şen, Ö. (2019). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının tasarladıkları materyallerle öğretim programında yer alan değerlerin ilişkilendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37).
- Yalar, T. ve Yanpar Yelken, T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 79-98.

Yıldırım, T. (2018). Tarih  ğretmen adaylarının programdaki değerlere ilişkin değer hiyerarşileri, gerekçeleri ve  nerileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 296- 320.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Se kin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Preservice Teachers' Views on Root Values

Introduction

Values are qualities that make us who we are, have great significance for our society and guide our future. For this reason, teachers' laying due emphasis on teaching values will contribute to the students' internalization of these values at school age and becoming respected citizens of the society when they become adults. In line with this need, the Ministry of National Education (2018) used the expression of root value in its renewed curricula, and determined ten root values, under the umbrella of national, spiritual and universal values, related to different disciplines. The values of "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence" were determined as root values in the curriculum. Students should begin social life by fully learning these root values and placing them in the center of their lives. They learn these root values from their families and internalize them in their schools, which are small communities. Therefore, all teachers, regardless of their discipline, should first possess these root values themselves and then have their students acquire them. In this context, the aim of the research is to determine the opinions of pre-service teachers studying in the last year of different departments concerning root values (justice, patience, respect, love, responsibility, friendship, honesty, self-control, benevolence and patriotism).

Method

The sample of this research, which was designed with the qualitative research method, consisted of 65 senior year preservice teachers in the first semester of the 2019-2020 academic year at the education faculty of a public university attending the departments of Social Studies Education (10), Pre-School Education (10), Elementary School Education (10), Science Education (10), Psychological Counseling and Guidance Education (10), Turkish Education (10) and Mathematics Education (5). The convenience sampling method, which is an easily accessible method, was used in the study. Criterion sampling and convenience sampling methods were used in the selection of the sample. The participation of the preservice teachers determined as the sample was entirely on a voluntary basis and conducted by taking the necessary permissions. The research data were collected by the researchers using a semi-structured interview form consisting of 8 open-ended questions, prepared by taking the opinions of 3 social studies educators with studies on value education who also held doctorate degrees in their field, and a linguist. Within the framework of the interview form prepared, face-to-face interviews were made with the preservice teachers determined as the sample at the faculty where they were studying, on the day and time when they were available. The data obtained in the research were analyzed with content analysis, which is one of the qualitative data analysis methods. The preservice teachers were coded as (PT1, PT2, PT33...) in order to express the opinions of prospective teachers and present these opinions with direct quotations.

Result and Discussion

When the results of this research, which aims to reveal the opinions of preservice teachers on root values, are generally evaluated, it can be stated that the preschool teachers in the sample had knowledge about the root values that formed the basis of the values and emphasized the importance of value education, and added that different methods and techniques should be used

for permanent and effective education during value teaching. The preservice teachers who constituted the sample were of the opinion that root values were the basic universal values and they believed that the root values should be included in the curriculum in order to” create an ideal social order and raise good citizens who were responsible and possessed a sense of national awareness”. They also believed that root values were not given adequate importance in the teaching curricula and that root values should be taught through real life examples, drama activities, videos and teachers acting as role models.